

**Obrazloženje žirija *Nagrade Ranko Radović* za 2019. godinu
u kategoriji Kritičko-teorijski tekstovi o arhitekturi**

Žiri Nagrade Ranko Radović u kategoriji kritičko-teorijski tekstovi o arhitekturi, koji su činili prof. dr Luka Skansi, Slobodan Giša Bogunović i dr Zlata Vuksanović-Macura, predsednica žirija, imao je zadatak, zadovoljstvo i odgovornost da pročita i vrednuje pristigle radove i dodeli nagradu. Na konkurs je stiglo 14 kritičko-teorijskih tekstova o arhitekturi, od kojih je 13 bilo u skladu sa formalnim propozicijama Pravilnika o dodeli nagrade. To su sledeća ostvarenja i autori: ***Mermer Plavi tok*** autorke Jovane Milić Simović; ***Elementi i sklopovi zgrada*** autorke Ljiljane Vukajlović; ***Grupa MEČ: Retrospektiva od 1975. do 1990.*** Muzeja savremene umetnosti, odgovorno lice Slobodan Nakarada i pisci tekstova: Biljana Tomić, Miško Šuvaković, Ljiljana Blagojević, Jurij Kobe, Nikola Polak i Milan Lojanica, uz ponovo objavljene radove Bogdana Bogdanovića, Davora Lončarića, Dejana Ećimovića i Žarane Papić; zatim ***Eseji o gradu: 1992-1996.*** autora Spasoja Krunića; ***Seoski trgovi u Banatu*** autorke Marije Silađi; časopis ***Arhitektura i urbanizam*** (brojevi 46, 47 i 48) uredničkog tima Mila Pucar, glavni i odgovorni urednik, Milena Milinković, sekretar časopisa, Ana Niković, tehnički urednik i Sanja Simonović Alfirević, dizajn i prelom; zatim ***Vraćanje grada*** autora Denisa Ambruša i Vlatka Dusparića; ***Arhitektura i razlika*** autora Milana Maksimovića; ***Arhitektura detalja*** autora Gorana B. Vojvodića; **115. broj časopisa *Oris*** izdavača Oris d.o.o., odgovorno lice Andrija Rusan; ***Arhitektura i studija izvođenja: aspekt performativnosti*** autorke Sanje Simonović Alfirević; ***Koncepti, programi i funkcije arhitektonskih projekata paviljonskih struktura*** autorki Miljane Zeković, Dragane Konstantinović i Višnje Žugić; i dvojezična monografija ***A Vajdasági Római Katolikus Templomk Architektúrája 1966-1939 / Architecture of Roman Catholic Churches in Vojvodina from 1699 to 1939*** (*Arhitektura rimokatoličkih crkava Vojvodine od 1699. do 1939. godine*) autorke Dubravke Đukanović. Žiri nije razmatrao monografiju *Nadilaženje suprotnosti – recentna djela Tadaa Anda* koju je kandidovao izdavač Oris d.o.o., jer ne ispunjava formalne kriterijume Pravilnika o dodeli nagrade (prema kome "članovi žirija, njihovi saradnici i njihovi rođaci ne smeju da konkurišu za nagradu", budući da je dr Luka Skansi jedan od autora priloga u monografiji).

Svi pristigli radovi sadržali su relevantnu i dovoljno čvrstu kritičku i teorijsku potku u koju su autori upredali raznovrsne i šarolike teme o arhitekturi i urbanizmu, građevinama, gradskim i seoskim naseljima, fenomenima, idejama i događajima, a koje su uobličili u publikacije različitih kategorija, od monografija, udžbenika i zbornika kritičkih priloga, do radova predstavljenih na naučnim konferencijama. Ovogodišnju konkurenciju su značajno obogatila i dva izvrsna časopisa, koja već 20 godina posvećeno razvijaju arhitektonsku i urbanističku naučno-kritičku misao. Žiri je konstatovao da se među pristiglim radovima našao značajan broj ostvarenja koja čini skup/kompilacija radova više

autora. S tim u vezi, Žiri predlaže Odboru nagrade da razmotri uvođenje odredbi u Pravilnik koje bi preciznije odredile predmet konkursne prijave, možda i uvođenjem posebne potkategorije za kritičko-teorijska dela o arhitekturi i urbanizmu nastala u koautorstvu.

Rukovodeći se kriterijumima teorijske zasnovanosti, zastupljenosti kritičke misli, precizne, jasne i dosledne eksplikacije, te učinjenog stvaralačkog, obrazovnog i ukupnog kulturnog doprinosa, žiri je među pristiglim radovima načinio uži izbor od pet dela, iz kojih je izabrao i nagrađeni rad. U ovom obrazloženju dat je kratak prikaz nagrađenog i ostalih radova iz užeg izbora.

U uži izbor ušao je jubilarni **115. broj časopisa Oris**, objavljen na dvadesetogodišnjicu osnivanja ove uticajne zagrebačke revije. Na prostoru bivše Jugoslavije Oris je označio razne arhitektonske kulture: dao je lokalnim arhitektima međunarodnu rezonancu, omogućio je mladim kritičarima i teoretičarima prostor za razvoj svog kritičkog pristupa, uveo je u naše krajeve produkciju zavidnog broja međunarodnih arhitekata i mnoge teme savremene arhitekture, dotakao se problematike arhitektonske tradicije i lokalne arhitektonske baštine. U tom duhu, stvoren je i 115. broj, iz kojeg se posebno izdvajaju međugeneracijska rasprava moderirana od Maroja Mrduljaša, članci o Spomen području Dotršćina i teoretski tekstovi Alberta Campo Baeze, Smiljana Radića i Dejana Sudjića. Žiri, uprkos priznavanju kulturne i istorijske važnosti institucije Oris (revija, konferencije, ostale publikacije), nema funkciju dodeljivanja nagrade za životno delo (koju Oris svakako zaslužuje), već za publikacije objavljene u zadnjoj kalendarskoj godini i koje su prijavljene na konkurs za Nagradu Ranko Radović. U tom okviru žiri ocenjuje publikaciju odličnom, na kritičkom kao i na popularizacijskom nivou, međutim sa manjkom monografskog i specifično tematskog pristupa koji karakteriše ostale radove.

Monografija *Seoski trgovi u Banatu* autorke **Marije Siladi**, obrađuje temu transformacije centralnih javnih prostora u selu i njihov uticaj i značaj za život seoskih zajednica. Rad se nadovezuje na niz pređašnjih ostvarenja iz domaće historiografije baziranih na teorijsko-metodološkom pristupu prepoznavanja i sistematizacije tipova arhitektonsko-urbanističkih struktura i prostora. Žiri je posebno cenio nastojanje autorke da poveže tipološku sistematizaciju seoskih javnih prostora sa istorijskim okolnostima i različitim društveno-političkim i državnim sistemima – od habsburške vladavine do post-socijalističke tranzicije – koji su uticali na njihovo formiranje i oblikovanje, kao i na istorijske i savremene procese nastajanja i propadanja sela. Monografija predstavlja priređenu doktorsku disertaciju, ali je žiri uočio neke propuste u vezi sa iznetim činjenicama i načinom pisanja neprilagođenim za ovu vrstu publikacije, a koji bi, u narednom izdanju, trebalo da budu otklonjeni.

Monografijom *Arhitektura detalja* autor **Goran B. Vojvodić** iz specifičnog rakursa prikazuje sopstveni stvaralački opus. Srž monografije čini bogat i pedantno, odmereno i precizno odabran

slikovni materijal koji, s jedne strane, prikazuje detalje fasada, otvora, elemenata konstrukcije, ograda, stepeništa, plafona i mobilijara, a s druge, ubedljivo dočarava celinu građevina, projektantskog pristupa, te autorovu doslednost i istrajnost da realizuje zamišljeno. Smatrajući da je kaleidosopski rakurs već sam po sebi bio prilika za nesvakidašnju publikaciju koja bi neverbalnim sredstvima, a tendiranim i sistemskim zumiranjem arhitektonskih partikula predstavila ukupno zračenje jednog vrednog stvaralačkog stanovišta i poduhvata, žiri je međutim uočio naporedne putanje tekstualnog i slikovnog korpusa monografije i njihova nedovoljna prožimanja.

Dubravka Đukanović, dobitnica Nagrade Ranko Radović u ovoj kategoriji za 2011. godinu, svojim novim ostvarenjem zadobila je punu pažnju i ovogodišnjeg žirija. Dvojezična monografija ***A Vajdasági Római Katolikus Templomk Architektúrája 1966-1939 / Architecture of Roman Catholic Churches in Vojvodina from 1699 to 1939***, jeste prevod, na mađarski jezik, njene ranije objavljene monografije *Arhitektura rimokatoličkih crkava Vojvodine od 1699. do 1939. godine*. Monografija pred čitaoca iznosi raskošnu arhivsku građu – planove, projekte, mape i dokumenta – koja potiče iz mnogih domaćih i inostranih institucija, a što je rezultat autorkinog posvećenog i pedantnog traganja i sakupljanja, koje premašuje i učinke institucija. Izuzetan izvorni materijal i autorkine grafičke interpretacije doprineli su visokom vizuelnom kvalitetu publikacije, a žiri je posebno cenio što je bogata grafička oprema u potpunosti stavljena u funkciju pregledne i jasne eksplikacije osnovne zamisli. Kao i u ranijim radovima, Dubravka Đukanović na suveren i beskompromisan način koristi tipološku analizu, kako bi, ovoga puta, sistematizovala i valorizovala crkvene građevine koje su, prema kanonima rimokatoličke crkve, podizane tokom tri stoleća u savremenim granicama Vojvodine. S druge strane, žiri je mišljenja da je opservacija i identifikacija uzročno-posledičnih veza između politike, ideologije, religije, uloge crkve i njihovih ispoljavanja u diskursu liturgijskih obreda i arhitekture crkava, ostao manje uočljiv sloj ove monografije. Članovi žirija su smatrali da je izostavljanjem preplitanja graditeljskih lejera sa događajima i okolnostima, ljudskim delatnostima i njihovim nosiocima, istorijskom i životnom dramom, obredima, slavljinama i svečanosti, izostao i inovativan iskorak iz besprekorne sistematizacije i klasifikacije crkvenih građevina.

Žiri je većinom glasova doneo odluku da Nagradu Ranko Radović u 2019. godini za kritičko-teorijski tekst u arhitekturi dodeli delu *Koncepti, program i funkcije arhitektonskih projekata paviljonskih struktura*, autorki Miljane Zeković, Dragane Konstantinović i Višnje Žugić. Premda svestan da "paviljonska tema" implicite nosi opasnosti širenja "mode" već dosta umornog star-sistema, te da realni problemi perifernog sveta u kojem živimo jesu drugačiji, pri ocenjivanju vrednosti ove knjige žiri je izoštrio stanovište da ona predstavlja važnu i uspešu sistematizaciju znanja o svom predmetu, te da je vredna i sama namera da se osnovni pojmovi u procesu stvaranja ove specifične

arhitektonske forme – od ideje, koncepta, programa, preko funkcije do realizacije – približe kroz deskripciju, analizu i sistematizaciju brojnih primera unutar savremene arhitektonske produkcije. Svežim i poletnim pedagoškim pristupom, takođe su i teorijske eksplikacije procesa projektovanja u ovom udžbeniku dobile novu vedrinu, a paviljon smelo kandidovan ne samo kao obrazovna osnova na kojoj bi se moglo dublje zaroniti u tajne arhitektonskog zanata, već i kao projektantska ravan s koje se preglednije vidi i spremnije dočekuje “budućnost kontinualnih promena”. Paviljon, kao adaptibilna i respozivna arhitektonska struktura, u svim njegovim dimenzijama i pratećim značenjima eksperimentalnosti i kreativnog izazova, pa i unutaresnafskeg prestiža i kombata, hrabro je upotrebljen kao prizma kroz koju se prelamaju pitanja arhitektonskog koncepta, programa i funkcije. S druge strane, sagledan je i kao istraživački podsticaj i potencijal za stvaranje novih paradigmi ili, kako autorke same navode, kao “nestabilna, nestalna, stalno promenljiva platforma sa koje projektujemo za budućnost (...) a na koju tradicionalna arhitektura (...) više ne može da odgovori”. Brojni primeri paviljonskih struktura su u ovom udžbeniku aktuelni, raznovrsni i pažljivo birani, a opisi informativni, kako u ravni projektantskih programa i morfologije, tako i ostvarenih rezultata koji se sagledavaju i kroz funkciju, javnu recepciju, pa i istorijsko-kritička sagledavanja. Tkivo teksta je stilski ujednačeno, dok su priložene tabele uporednih ostvarenih rešenja pregledne, a značenski dobro sabijene.

S nadom u ispravnost našeg predviđanja da će ovaj rad višestruko obodriti, probuditi i podstaći istraživačka i stvaralačka nastojanja arhitektonske zajednice, žiri se opredelio da dodeli nagradu ovoj knjizi, uočavajući takođe da je u mnogo čemu nošena duhom i pedagoškim stremljenjima arhitekta i profesora Ranka Radovića.

U Beogradu i Rijeci, 16. 12.2019.

Članovi žirija

dr Zlata Vuksanović-Macura, dipl. inž. arh., predsednica žirija

prof. dr Luka Skansi, dipl. inž. arh.

Slobodan Giša Bogunović, diplomirani filozof